

Márton Andrea a ZMNE HDI doktorandusza

A skandináv országok kül-és biztonságpolitikai együttműködése

A szerző ebben a cikkben bemutatja az északi országok kül- és biztonságpolitikai együttműködését. Bár a kiemelés szubjektív a mégis képet ad a régióban megfogalmazott kooperációról. A téma jelentőségét az adja, hogy a világ legrégebbi és legkiterjedtebb együttműködése is fokozatosan fejlődik, alkalmazkodva a kor követelményeihez. A Stoltenberg jelentés és a ráadott finn válasz, csak egy lehetőség a tovább fejlődésre.

Kulcsszavak: Skandináv országok, Stoltenberg jelentés, Kül- és biztonságpolitika, Finnország

Andrea Márton Ph.D. doctoring candidate, Miklós Zrínyi National Defence University

Nordic states cooperation on foreign and security policy

In this article of author presents the Nordic cooperation on foreign and security policy. Although the highlighting of the subjective view still the picture about a formulated cooperation into nordic region. The importance of theme has given that the world's the oldest and the largest cooperation is gradually developing and adapting requirements of the age. The Stoltenberg report and Finnish response only possibility The Stoltenberg report and Finnish furnished an answer has given one possibility for the further developing.

Keywords: Scandinavian countries, Stoltenberg report, Foreign and Security Policy, Finland

A skandináv államok kooperációja a legrégebbi és a legkiterjedtebb regionális együttműködés a világon. A politikai együttműködés a közös értékeken és kompetenciákon alapul és elérendő célként tűzte ki a dinamikus fejlődés, valamint a versenyképesség növelését. Ebben a dolgozatban a kül- és biztonságpolitikai együttműködés területeit fogom bemutatni. Ez a terület azért is nagyon fontos, mert az északi régió országai^[1] egyaránt alakítói nemcsak a regionális, hanem az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájának.

A skandináv országok regionális együttműködésben öt ország, Norvégia, Izland, Dánia, Svédország, Finnország, és három autonóm terület Feröer-szigetek, Grönland, és az Åland-szigetek vesznek részt. Dolgozatomban egy rövid történeti áttekintést szeretnék adni a régió országairól, valamint a finn védelmi dokumentumok és a Stoltenberg jelentés alapján fogom bemutatni a téma általam legfonto-

^[1] Az északi régió országai kifejezést és a skandináv országok kifejezést ebben a dolgozatban megegyező tartalommal használom. A szerző megjegyzése.

sabbnak tartott elemeit. A teljes és átfogó elemzésre terjedelmi okok miatt nem kerülhet sor.

Rövid történeti vázlat 1945-2000

Az öt nemzet, amely Európa északi régióját alkotja, és amelyek közül néhány úgy döntött nem csatlakozik az Európai Unióhoz,^[2] önálló ám bonyolult és összetett hatások alapján határozta meg nemzeti és regionális identitását. Mivel a késő középkor óta a régióban egyetlen állam sem volt képes tartósan érvényesíteni akaratát, így a stratégiai egységet és az önkéntességen alapuló, kollektív védelmi közösséget sem tudta létrehozni, bár az opciót már sokszor vitatták meg.^[3] A geostratégiai különbségek^[4] és a történelmi tapasztalataik^[5] mellett, maguk a skandináv nemzet államok is akadályt jelentettek, és szükségszerű kritikával fogadtak/fogadnak minden olyan felhívást, amely kölcsönös, teljes bizalmat és függőséget követel tőlük.

A II. világháború óta a skandináv rendszert független államok és hozzájuk tartozó különleges státuszú területek alkotják. Három északi ország Dánia, Izland, Norvégia a NATO tagjává vált, addig a hidegháború időszakában Finnország semleges, Svédország pedig, mint nem szövetséges állam határozta meg a helyzetét, továbbá országaik védelméről is maguknak kellett gondoskodni. Finnországnak 1948-ban alá kellett írnia egy barátsági szerződést a Szovjetunióval.^[7] Ezek a történelmi leckék tanították meg az északi államokat és alakították ki azt a döntési folyamatot, amely révén a régió demokratikus államai összehangolják a stratégiai és védelmi koncepcióikat. A gyakorlati megvalósítás azonban lényegesen bonyolultabb, mint azt sejteni lehet. Az öt állam által elfogadott és széleskörűen értelmezett felfogásnak a célja: az „Északi Egyensúly” (tudatos vagy öntudatlan) fenntartása. Svédország, amely nem NATO-tag segítséget nyújtott Finnországnak a függetlensége megőrzésében, továbbá számos kapcsolatot létesített a NATO-val. Természetesen, a négy nagy skandináv ország fegyveres erői gyakran találkoztak/találkoznak az Európán kívüli régiókban, ahol az ENSZ felhatalmazással működő békefenntartó missziókban vettek/vesznek részt. Dániában és Norvégiában nagy szerepe van a regionális egyensúlynak, hiszen törvények írják elő, hogy a NATO-tagságból adódó kötelezettségek sem adnak lehetőséget arra, hogy területükön külföldi fegyveres erők, illetve nukleáris fegyverek állomásozzanak. Mindközben, az aktuális honvédelmi gyakorlat Finnország, Norvégia és Svédország

^[2] Norvég nép két alkalommal 1972-ben és 1994-ben utasította el az EU tagságot, míg Izland esetében a jelenlegi világgazdasági válság okozta gazdasági megroppanásig nem került napirendre a tagság kérdése, és azóta sem nyújtott be felvételi kérelmet, Dánia, Svédország, Finnország tagja az EU-nak.

^[3] Közvetlenül a II. világháború után, valamint Dánia és Norvégia NATO csatlakozása előtt.

^[4] Geopolitikai különbséget lehet tenni egyrészt a „nyugati” és „keleti” skandináv országok között, ahol a nyugati országok számára egyértelműen az atlanti szövetség, míg a keleti területeken a Balti-tenger melletti országok a fontosabbak. További különbség a skandináv országok földrajzi elhelyezkedése, pl. a kontinentális Dánia vagy Finnország helyzete, illetve hogy van-e határa Oroszországgal, és ha igen, mekkora.

^[5] Norvégia és Dánia megszállása a II. világháború alatt, a téli háború finn tapasztalatai, a svéd semlegesség, még ma is befolyásolják egyes ügyek kimenetelét.

^[6] Halmosy D.: Nemzetközi Szerződések 1945-1982, Gondolat Budapest, 1985, 148-150. oldal

esetében nem tér el annyira, mint elvárható lenne. Mindhárom országban gyakorlat: az általános hadkötelezettség, jelentős szerepet játszik a tartalékosok felkészítése és alapvetően a területi koncepcióra épül a fegyveres erő telepítése.

		<i>Alapadatok az északi országokról</i> ^[9]				1. sz. táblázat
		Dánia	Finnország	Izland	Norvégia	Svédország
Függetlenség dátuma (amennyiben a XX. Században van)	1917	1944	1905	...
Területe (km ²)		43.098 ¹	338.145	102.819	306.253 ²	449.964
Lakosság száma		5.511.451	5.326.314	319.368	4.799.252	9.256.347
GDP egy főre EUR-ban		29.700	28.900	31.814	47.900	30.100
Az Európai Unió és más európai intézmények						
Európai Unió tagja	1973	1995	Nem	Nem	1995	
Európai Monetáris Unió tagja	Nem	Igen	---	---	Nem	
Schengeni Egyezmény tagja	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	
Európai Gazdasági Térség tagja	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	
Európa Tanács tagja	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	
Balti-tengeri Tanács tagja	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	
Barents Euró – Sarkvidéki Tanács tagja	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	
Megjegyzések:	Feröer Szigetek és Grönland nem tagja az EU-nak Åland - Szigetek nem tagja az EU vámunióknak ¹ Dánia területe a Feröer Szigetek és Grönland nélkül ² Norvégia területe Svalbard és Jan Mayen szigetek nélkül					

Az északi országok védelmi kultúráiban tapasztalható párhuzamosságok megtalálhatók a társadalom más fontos területein is. Ezek a közös jellemzők teremtették meg, a lehetőségét 1952-ben az Északi Tanács létrehozásának, amely a regionális együttműködés kormányközi szintje. A hidegháború időszaka alatt az Északi Tanács segített kiépíteni az északi állampolgárok között a kapcsolatokat az egymás országaiba történő utazás megkönnyítésével.^[7] Az Északi Tanács számos olyan

^[9] Forrás: The Nordic Countries In Figures 2009 <http://www.norden.org/no/publikasjoner/publikasjoner/2009-748>
letöltési idő: 2010-05-02 19:08

^[7] Nordic Passport Union: Protokoll angående befrivelse för nordiska medborgare från att under uppehåll i annat nordiskt land än hemlandet innehava pass och uppehållstillstånd <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/treaties-and-agreements/treaties-and-agreements/passport-affairs/protokoll-angaende-befrielse-foer-nordiska-medborgare-fraan-att-under-uppehaall-i-annat-nordiskt-land-aen-hemlandet-innehava-pass-och-uppehaallstillstaand>
letöltési idő: 2010-05-02 16:14

politikai kérdést helyez/helyezett működésének középpontjába, amelyeket az Európai Unió intézményei is nyilvános vitára bocsátanak/bocsátottak. A hidegháború ideje alatt az északi országok egymás között számos a határon átnyúló programot alakítottak ki. Az 1990-es években a skandináv országok sok új szub-regionális együttműködési területet^[8] nyitottak meg, amelyekbe a Szovjetunió utód államait is bevonták.

A hidegháború megszűnésével az északi államoknak újra kellett értékelniük biztonság- és védelempolitikájukat. Ennek egyik oka, hogy a skandináv államok mentesek voltak az olyan biztonsági kihívásoktól, mint a regionális konfliktusok vagy a terrorizmus. A másik fontos ok, az 1990-es évek instabilitása, amely hatással volt a skandináv államok védelmi mechanizmusaira is. Mindezek mellett az európai biztonsági architektúrában bekövetkezett változásokra is reagálnia kellett az északi országoknak.

Az északi régióban is az 1990-es évek jelentős változásokat hoztak. Az Európai Unió és a NATO Közép-Európában és a Baltikumban keresett szövetségeseiket, valamint az északi régió több országa számára ajánlottak új stratégiai és politikai lehetőségeket. Többek között az „északi egyensúly” kimúlása, illetve a semlegesség feladása vagy megváltoztatása is kérdéssé vált. E változások mellett kellett a skandináv országoknak újra gondolni a védelemről és a biztonságról alkotott fel fogásukat. Az északi államok 1990-es években megjelent biztonság- és védelempolitikai dokumentumai már leírják a változásokat. Minden dokumentumban megjelenik a „katonailag el nem kötelezett” és a „nem-katonai szövetséges” kifejezés.^[10]

Svédország 1991-ben, míg Finnország 1992-ben kérte felvételét az Európai Unióba és mindketten 1995-ben csatlakoztak. Az uniós csatlakozás bár mindkét ország számára más lehetőségeket hozott, Finnország számára egyértelműen fontos szempont volt, a közvetlen orosz fenyegetés. Svédország számára nem jelent meg ilyen egyértelműen az orosz fenyegetés, mint indok. A két ország nem nyújtotta be párhuzamosan a csatlakozási kérelmét a NATO-hoz, hanem a csatlakoztak a NATO PfP-programjához.^[11] A Pfp-programhoz csatlakozás tapasztalatait felhasználják a saját védelmi erejük fejlesztésére, illetve a NATO vezette békefenntartó műveletekben.^[12]

A jelenlegi finn és svéd politika maximalizálását jelenti az a hozzáállás, amit jelenleg a két ország tanúsít. Együttműködni a NATO-val tényleges tagság nélkül.

^[8] Barents Euro-Sarkvidéki Tanács (alapítva 1993-ban), Balti-tengeri Tanács (alapítva 1992-ben)

^[10] Az 1997-ben megjelent finn Fehér Könyv használja először a „katonailag el nem kötelezett” kifejezést http://www.defmin.fi/files/245/2512_2142_selonteko97_1.pdf letöltési idő: 2010-05-03 21:35; Svédországban pedig a „nem katonai szövetséges” kifejezést használják.

^[11] NATO Pfp: NATO együttműködési programja, amely magában foglalja a NATO-tagállamokat és a nem NATO-tag partner országokat. Együttműködési területei a légvédelemmel kapcsolatos ügyektől, a katonaföldrajzon át, a katonai oktatás, képzés stb. 23 kérdéskörre terjednek ki.

^[12] Finnország és Svédország részt vett a NATO SFOR, valamint KFOR és ISAF műveleteiben.

Izland és Norvégia esetében fordított a helyzet, hiszen ők NATO - tagok EU tagság nélkül. Norvégia az 1994-es EU tagságról szóló elutasító népszavazás óta a nem egészen tagság politikáját követi.

Az Európai Gazdasági Térséggel kötött megállapodása Norvégiának és Izlandnak megadta az EU piacra történő termelés lehetőségeit, azonban nem kötelezi őket a strukturális politikákhoz, valamint a közös kül- és biztonságpolitikához történő csatlakozásra. A „politikai párbeszéd” Izland és Norvégia esetében azt is jelenti, hogy ezek az államok sokszor önként csatlakoznak a közös kül- és biztonságpolitikai kezdeményezésekhez. Ilyen típusú kezdeményezés eredménye, hogy csatlakoztak a schengeni megállapodáshoz is. Ennek azért van jelentősége, mert csak így lehetett megőrizni az Északi Útlevel Uniót,^[12] Finnország és Svédország Európai Unió tagsága után.

2. sz. táblázat

Alapadatok az északi országok hadseregeiről^[16]

	Dánia	Finnország	Izland	Norvégia	Svédország
Fegyveres erők létszáma:	22000	28300	---	25800	27000
Tartalékos erők létszáma:	129000	237000	---	219000	262000
Sorkatonák létszáma:	5800	19300	---	15200	11400
Sorkatonai szolgálat időtartama:	4-12 hó nap ^a	6-9-12 hónap ^a	---	12 hónap	7-15 hónap ^a
Békefenntartó misszióban részt vevő állomány (2009)	1650	757	---	1300	780
Katonai kiadások összege US \$ m (2009)	4,476	3,768	---	5,957	6,135
Katonai kiadások a GDP %-ában (2008)	1,4	1,3	---	1,6	1,3
Védelmi iparban foglalkoztatottak létszáma	5000	10000	---	8000	28000
Megjegyzések:	^a szolgálat időtartama az egységek jellegétől függ				

Dánia esetét nem lehet összehasonlítani a többi északi országgal. A NATO és EU tag Dánia 1992-ben népszavazáson utasította el a Maastrichti szerződést.^[13] A csalódást keltő voksolás után, a politikai elit tárgyalásokat kezdeményezett a partner országokkal négy különböző témában.^[14] A dán közvélemény elégedett

^[12] lásd a 7 lábjegyzetet

^[16] Forrás: www.nationmaster.com A táblázatot a szerző állította össze

^[13] Maastrichti Szerződés <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> letöltési idő:2010-05-20 20:18

^[14] A négy téma: Monetáris Unió, a NATO-n kívüli védelmi együttműködés, EU igazságügyi és belügyi együttműködése, valamint az állampolgárság.

volt a kompromisszumokkal. Ez azonban jelenleg is paradox helyzeteket teremt.^[15] A dán politikai elit kötelességének érezte, hogy a négy témában kapott felmentés ellenére megoldást keressen arra, hogy az ország ne kerüljön elfogadhatatlan mértékben a partvonalra.

Az északi országok kül- és biztonságpolitikai együttműködése

A skandináv országok az elmúlt félévszázadban különböző kapcsolatokat alakítottak ki a nemzetközi szervezetekkel. A skandináv régió országai hagyományosan aktív szerepet vállalnak a különböző békemissziókban. Az utóbbi években azonban a missziós feladatokban bekövetkezett hangsúly eltolódás újabb együttműködésre készítette az északi országokat. Az északi országokban nincs egységes biztonság- és védelempolitika. Az elmúlt években egyre erősödtek azok a hangok, amelyek ebben a témában is intenzívebb együttműködést sürgettek.

A kooperáció intenzívebbé tételének gyakran hangoztatott indokai:

- Az északi országok részéről meg van az igény az együttműködés erősítésére.
- A skandináv régióban elterjedt felfogás szerint az északi országoknak számos közös kül- és biztonságpolitikai érdeke van, annak ellenére, hogy más és más kapcsolatban vannak az EU-val és a NATO-val.
- A térség felértékelődése geopolitikai és geostratégiai szempontból.^[17]
- Az EU és a NATO számára egyre nagyobb jelentőségű a tagállamok és a harmadik országok kapcsolata.
- Minden skandináv ország együttműködik az ENSZ-szel, valamint részt vesz az általa jóváhagyott válságkezelő műveletekben.
- A finn, a norvég és a svéd vezérkari főnök összeállított egy jelentést a védelmi költségvetések hatékonyabb felhasználásáról. Ez jelentés megalapozza az északi régió országainak védelmi együttműködését.
- Az északi országok hatalmas tengeri területekért felelősek. Az éghajlatváltozás, valamint az ennek következtében megnyíló új hajózási útvonalak szükségsszerűvé teszik a kooperációt.

Az itt felsorolt indokok mindegyike önmagában is elemezhető. *Ebben a dolgozatban csak az északi országok külügyminisztereinek tanácskozásán készült jelentés és a finn védelmi jelentés alapján mutatom be a témát.*

^[15] Azért is, mert az ország védelmi koncepciója közelebb áll a kontinentális európai felfogáshoz, mint a skandináv országok védelmi felfogásához. A 2004-ben elfogadott katonai stratégia két feladatot határozott meg a haderő számára: a tengerentúli műveletekben való részvételt és az új típusú belbiztonsági Dán Védelmi Parancsnokság támogatását. Szerző megjegyzése

^[17] Az Európába irányuló gázszállítások, valamint a tranzit útvonalak kihasználása, a Sarkvidéki jégtakaró változásai stb.

2009 februárjában Osloban tartott tanácskozáson egy 13 pontos jelentést^[18] fogadtak el.

A riport az alábbiakban felsorolt témákat tartalmazza:

- Békeépítés
- Légtér ellenőrzés
- Tengeri figyelőszolgálat és a Sarkvidékkel kapcsolatos kérdések
- Szociális biztonsági kérdések
- Külpolitikai együttműködés
- Védelmi kooperáció

Békeépítés:

Stabilizációs erőt kell létrehozni az olyan új típusú biztonsági kihívások kezelésére, amelyekkel korábban a nemzetközi közösség még nem találkozott. Korábban a biztonsági kihívások főként az erős államok között voltak, amelyek képesek voltak erőt használni céljaik eléréséhez, illetve érdekeik védelmében. A közelmúltban azonban a figyelem középpontjába azok a törékeny államok kerültek, ahol a politikai rendszer felbomlott és nagy a belső nyugtalanság vagy más kritikus problémák vannak. Ezek az országok komoly veszélyforrásokat rejtenek az adott régió számára, mert adott esetben nagyszámú menekültet el kell látni. Az elmúlt időszakban a nemzetközi közösség megtapasztalta, hogy az ilyen területeken milyen nehéz eredményeket elérni.

Be kell látni, hogy az ilyen területeken, ahol egyszerre van szükség a katonai erő jelenlétére és a civil szervezetek munkájára nagyon komoly erőfeszítéseket kell tenni a munka összehangolására. A jelentésben javasolt stabilizációs erő katonai erejét elsősorban egy gyors reagálású erőnek kell adnia, amely képes előkészíteni a területet a humanitárius szervezetek, illetve a műveletek megkezdésére. A humanitárius műveletek részét képezik azok a hosszú távú fejlesztési projektek, amelyeknek a célja az állam működésének a helyreállítása. Ezen kívül a stabilizációs erő működésének szükséges egy időbeli korlátot szabni és szükség szerint kidolgozni és alkalmazni a kivonulás ütemtervét. Fontos, hogy a stabilizációs erő mindig tartson kapcsolatokat a helyi szakemberekkel, hogy a helyi közösség elfogadja őket.

A skandináv országok az elmúlt ötven évben bebizonyították, hogy jelentős tapasztalatokat szereztek a különböző nemzetközi szervezetek által vezetett válságkezelő műveletekben. Továbbá az is közismert tény, hogy a skandináv országok hagyományosan jó és aktív kapcsolatai vannak az ENSZ-szel. Az északi országok jelentős erőforrásokat mozgatnak meg a különböző nemzetközi szervezetek által vezetett műveletek sikeréért. Ennek megfelelően, a már létező Északi Harccsopor-

^[18] Stoltenberg Jelentés: <http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/nordiskrapport.pdf> letöltési idő: 2010.05.20. 14:04

tot^[19] fel kell készíteni az ilyen jellegű feladatok végrehajtására és a civil szervezetekkel való együttműködésre.

Légtér ellenőrzés

Az északi országok együttműködésének egy fontos területe az izlandi légtér ellenőrzése. A skandináv országoknak ki kell venniük a részüket a feladatból az alábbi elképzelés szerint: Kezdetben az északi országok telepíthetik Keflavík bázisra a személyzetet, akik részt vesznek a Viking gyakorlatokon, amelyek a független izlandi légtérben zajlanak. Később pedig NATO által szervezett gyakorlatok lehetnének az együttműködés alapjai. Az északi együttműködés jó példa lehet minden NATO-tagállam valamint a partnerországok számára, akik aláírták a Partnerség a Békéért megállapodást.

Izland olyan területen helyezkedik el, amely a következő időszakban geopolitikailag és geostratégiailag is felértékelődik. Miután az Amerikai Egyesült Államok 2006-ban visszavonta katonáit Izlandról, így a megalakult Izlandi Védelmi Ügynökség hatáskörébe került a Keflavik bázis létesítményeinek működtetése és a légtér ellenőrzés. Izland, hogy képes legyen ellátni a feladatot gyakorlati segítséget kért és kapott Dániától és Norvégiától.

2009-ben Dánia, Spanyolország, valamint az Egyesült Államok részvételével vadászpülöket telepítettek Izlandra. 2010-ben Németország és az Egyesült Államok megerősítette ezt a szándékot, ugyanakkor más országok is érdeklődtek a projekt után. Azonban már vannak tervek, hogy csökkentsék évi négyről háromra azon időszakok számát, amikor harci repülőgépek állomásoznak a légi bázison.

A norvég, finn és svéd vezérkari főnök által készített jelentés javasolta, hogy a skandináv országok között a védelmi együttműködést, valamint légtér felügyeletet erősíteni kell. A jelentés azt mondta ki, hogy rövidtávon Finnországnak és Svédországnak megállapodást kell kötnie a NATO-val a légtérrel kapcsolatos védelmi adatok cseréjéről. Jelenleg ez a folyamat már elkezdődött. Ennek eredménye lehet, hogy a skandináv országok az északi légtérről egy folyamatosan frissített légi képet kapnak. Hosszú távon mindenképpen szükség lesz az infrastrukturális fejlesztések összehangolására.

Tengeri figyelőszolgálat és a Sarkvidékekkel kapcsolatos kérdések

A tengeri monitoring rendszerek kiépítése a skandináv országok számára rendkívül fontos, mert ezeknek a területeknek a jelentősége geostratégiailag rendkívül gyorsan nő. Ennek egyik oka az éghajlatváltozás. A sarkvidéki jégtakaró olvadása, va-

^[19] Északi Harccsoport (Nordic Battlegroup): 2008 január 1-jétől áll készenlétben a harccsoport. A harccsoportban Svédország, Finnország, Észtország, Norvégia és Írország által felajánlott katonai egységek vesznek részt. Az egység gerincét a svéd gépesített lövész zászlóalj adja. Természetesen a kijelölt műveletek elvégzéséhez a résztvevő országok további egységeket rendelhetnek az ENSZ vagy az Európa Tanács felkérése alapján.

lamint az északi tengereken található földgáz és kőolaj lelőhelyek kiaknázása, valamint az Európa és a Csendes-óceán vizeinek közvetlen hajóutakkal való összekötése az északi-sarki vizeken keresztül rendkívül megnöveli a biztonsági kockázatokat. A biztonsági kockázatok csökkentésének egyik módja az északi területek közös ellenőrzésének kidolgozása. A jelenlegi regionális együttműködés ezen a területen még gyerek cipőben jár. A nemzeti hatáskörben levő korai előrejelző rendszernek a legfőbb korlátja, hogy nem adnak teljes áttekintést a tengeren történő eseményekről. Az együttműködés fejlesztése ezen a területen elengedhetetlen. A jelenlegi rendszerben hiányzik az információ csere és a koordináció.

Tervezik az integrált rendszer fejlesztését, amelynek a jelenlegi regionális együttműködés adhatná az alapját. A rendszer lehetőséget adna arra is, hogy a korlátozott erőforrásokat hatékonyan használják ki. Jelenleg már működik egy korlátozott információ cserélő rendszer Oroszországgal, amely a Barents-tengeren és a Balti-tengeren nyomon követi az olajszállító tankereket. Ezeket az információkat jelenleg Norvégia, a balti államok, Kanada, Egyesült Államok és Izland kapja meg. Az információ cserének a kutatási és mentési műveletekben is jelentős szerepe van.

A haderők rendkívüli szerepet kapnak a tengeri területek ellenőrzésében. A jelenlegi struktúrában a katonai rendszerek jelentős mennyiségű információt gyűjtenek össze. Ezeknek az információknak, adatoknak a kezelését is meg kell oldani, hiszen számtalan a haderő számára másodlagos adat elsődleges lehet a környezetgazdálkodás, a halászati ipar, valamint a logisztika számára. Továbbá, nem elhanyagolható tényező a környezeti és a gazdasági biztonsággal kapcsolatos kérdések megoldása. A skandináv regionális együttműködés lehetőséget adhat a megfelelő tengeri monitoring rendszer kidolgozására.

Az EU támogatja a regionális politikákat és az integrált rendszerek kidolgozását különösen a veszélyeztetett környezeti területeken. Az EU-nak azonban van még egy nem elhanyagolható szempontja a schengeni határok külső védelme. Ennek érdekében támogatást nyújt az északi országok nemzeti és regionális felügyeleti rendszereinek összehangolásához. A jelenlegi tengeri monitoring rendszerek összehangolása, mind a katonai, mind a polgári területeken illeszkedik az Európai Unió hosszú távú célkitűzései közé.

2006 óta Finnország és Svédország közös felügyeleti rendszert működtet a Balti-tengeren. Tervezik az együttműködés kiszélesítését az összes Balti-tenger mellett fekvő országra. A fejlesztések lassan haladnak, egyelőre még több kérdésben nincs meg a teljes politikai konszenzus.

2008 óta Norvégia, Dánia és Izland között is van egy kooperáció a tengeri monitoring rendszer fejlesztésére. A regionális együttműködés keretében úgy kell fejleszteni a tengeri monitoring rendszereket 2009-2016 között, hogy integrálható legyen bele a többi skandináv ország, továbbá biztosítsa az információ cserét Kanadával, Oroszországgal és az Egyesült Államokkal.

Miután a skandináv régióban már működik a monitoring rendszer, illetve annak egyes elemei logikus lépés egy *tengeri reagáló erő létrehozása*. A tengeri reagáló erő elsősorban a kutatási és mentési, valamint a járőr feladatok ellátását végezheti az északi tengereken. Ennek első lépcsője egy közös mentési koordinációs központ létrehozása. A koordinációs központ azért fontos, mert Dánia/Grönland, Norvégia, Izland rendkívül nagy tengeri területeket kell, hogy ellenőrizzen meglehetősen rossz időjárási körülmények között. Amennyiben, az éghajlatváltozás miatt újabb tengeri útvonalak nyílnak meg az északi tengereken keresztül a Csendes-óceán felé a tengeri reagáló erő létrehozása egyre fontosabb lesz. Az Északi Reagáló Erőnek elsősorban a Balti- és a Barents-tengeren kell a kutatási, mentési és ellenőrzési feladatokat végrehajtani. További feladatot jelent a jégtörő kapacitás kifejlesztése. Jelenleg az északi régió országai közül kizárólag Svédországnak és Finnországnak vannak ilyen kapacitásai a Balti-tengeren.

A műholdas kommunikációs és megfigyelési rendszerek nélkülözhetetlen részét képezik a tengeri monitoring rendszernek. A műholdas rendszer fontos eszköze a különböző katonai és civil szervezetek közötti kommunikációnak. Az északi-sarkkörüli viszonyok mellett a válságkezelési műveletekben, valamint a közlekedésben, a halászatban és az irányítási feladatokban nélkülözhetetlen a hatékony és megbízható szolgáltatások biztosítása. Jelenleg, a skandináv országok választhatnak a külföldi műholdas szolgáltatók és a fejlődő nemzeti szolgáltatók között. Ma azonban a legtöbb északi ország külföldi szolgáltatóktól –főként amerikai és európai, többek között az Európai Tengerészeti Ügynökségtől és az Európai Űrügynökségtől– vásárolja meg a hírközlési szolgáltatásokat és a különböző képi adatokat. Ma ezeket a vásárolt szolgáltatásokat használják: a tengeri közlekedésben részt vevő hajók azonosítására és nyilvántartására, az olajszenyezések és az algavirágzások behatárolására, a jég terjeszkedésére és változásainak meghatározására, óceonográfiai és a meteorológiai adatok gyűjtésére.

Van néhány érv, amely amellet szól, hogy a skandináv országoknak ki kell fejleszteniük saját műholdas rendszereiket. Az egyik legfőbb érv az, hogy ma több szervezet vásárolja meg ugyanazokat az adatokat és ez gazdaságtalan. A másik érv, amely már szakmai alapon fogalmazódott meg, az, hogy a most megvásárolt műholdas szolgáltatások adatai geostacionális pályán, az Egyenlítő felett keringő műholdaktól származnak, és az északi szélesség 71° -tól nem nyújtanak megfelelő adatokat. A skandináv országok által kifejlesztendő műholdas rendszerrel szemben támasztott követelmény, hogy az északi szélesség 52° -tól az Északi-sark 90° szélességi fokáig elliptikus pályákon keringő műholdakból álljon. Ez, egy nagyon drága rendszer és a mostani gazdasági lehetőségek között 2020 előtt nem biztos, hogy megvalósul. A közös skandináv műholdas felügyeleti és távközlési rendszer megvalósításához, még számos politikai megállapodás is hiányzik.

Szociális biztonsági kérdések

Ahogy a XXI. században a társadalom egyre inkább függ az információs technológia nyújtotta lehetőségektől, úgy válik egyre *sebezhetőbbé a számítógépes rendszerek ellen irányuló támadásokkal szemben*. A támadások lehetnek a különböző csoportok által létrehozott vírusok, férgek vagy a web oldalak által keltett zavarok, és ugyanakkor lehetnek tudatosan elkövetett bűncselekmények is. A támadások miatt az internetes rendszerekben keletkező zavarok vagy a hibás szolgáltatások megbéníthatják a rendszer teljes működését. Gondoljunk bele, mennyi helyen használjuk az információ technológiát.

Társadalmi szempontból rendkívül fontos az adatbiztonság, ezért szükséges az olyan létfontosságú és kritikus hálózatok védelme, mint például a védelmi szféra, a közlekedés, az energia ellátás, a kommunikáció, vagy a pénzügyi rendszerek védelme. A jelenlegi bonyolult információs technológia védelme nagyon nehezen oldható meg. Nehéz megállapítani, hogy ki vagy kik jelenthetnek fenyegetéseket. A jelenlegi rendszerekben a támadásokat sok helyről el lehet indítani.

A modern védelmi képességeknek ki kell terjedni a társadalmi szempontból fontos számítógépes hálózatok védelmére is.

Az elkövetkező évek feladata lesz kimunkálni egy hatékony együttműködést a skandináv országokban Ennek azért is van nagy jelentősége, mert egy sebezhető regionális informatikai hálózattal az előbbieken ismertetett feladatokat, együttműködéseket (légtér kontroll, tengeri és sarkvidéki problémák, stb.) sem lehet megoldani. Ebben a témában az információ, illetve a tapasztalatcsere rendkívül fontos, hiszen az északi régió országaiban a telekommunikációs és az információ technológiára épülő területek rendkívül gyorsan fejlődnek.

A kritikus infrastruktúráik védelmében a skandináv országoknak további együttműködésre van szükségük, mindazonáltal a meglévő intézményi keretek között erősíteni kell a védelmi rendszereket.

A skandináv országok jól kidolgozott és jól működő *nemzeti katasztrófa elhárító rendszerekkel rendelkeznek*. Így ennek a kezdeményezésnek, a legfőbb célja, hogy a már működő nemzeti rendszerek, valamint a békefenntartásban szerzett tapasztalatok alapján kidolgozzanak egy regionális rendszert. További célja, hogy a meglévő szervezetek között egy koordinációt lánson el. Tudomásul kell venni, hogy a nemzeti rendszerek hatékonysága kicsi és az erőforrásaik korlátozottak. Ezért a skandináv országoknak egy önálló katasztrófa elhárítási egységet kell létrehozniuk, amely képes a régió bármely országában dolgozni. A jelenlegi felfogás szerint nincs szükség egy új szervezetre, hanem a meglévő nemzeti segélyhívó rendszereket kell összehangolni. A katasztrófa elhárító egységet állami és civil szereplők bevonásával kell létrehozni. Azért is fontos mindez, mert így nőhet a haté-

konyság, az eszközök beszerzése/ bérlete lényegesen olcsóbbá válik és az összehangolt képzési és gyakorlati felkészülési rendszer lehetővé teszi regionális és szub-regionális működést. Az egység működését a meglévő két- és többoldalú nemzetközi szerződésekre^[20] kell alapozni. A létrehozandó egység számos területen javítja a felkészülést és a reagálási képességet. A katasztrófa elhárító egységet az EU harccsoportok mintájára kell kialakítani, hogy a különleges időjárási körülmények között bekövetkező természeti és ipari katasztrófák kezeléséhez megfelelő erőforrásokat tudjon mozgósítani. Figyelembe kell venni azt is, hogy a skandináv államok mindegyike részt vállal az ENSZ, az EU, a NATO válságkezelő műveleteiben így, az egységnek képesnek kell lenni a nemzetközi polgári válságkezelő műveletek végrehajtására is.

Külpolitikai és katonai együttműködés

A skandináv országok megállapították, hogy számos régióban országaik alulreprezentáltak, más hasonló gazdasági potenciállal rendelkező országokhoz képest. Ez a helyzet a politikai, a gazdasági szektor szereplői számára rendkívül hátrányos. A helyzet kezelésére azt a lehetőséget vizsgálták/ vizsgálják meg, hogy milyen lehetőségeket ad az északi országok közös nagykövetsége.^[21]

A *katonai együttműködés* már létezik az északi országok védelmi erői között. A finn, a norvég és a svéd vezérkari főnök is tárgyalt már a további kooperáció lehetőségeiről. Azért van szüksége a skandináv országoknak a katonai együttműködésre, mert a hiteles védelem fenntartása egyre növekvő terhet ró a költségvetésekre és a társadalmakra. Ebben a helyzetben a kis országok egyre nehezebben tudják beszerezni a fejlett technológiákat. Így el kell gondolkodniuk a kooperáció lehetőségeiről. A vezérkari főnökök is megállapították, hogy együttműködés nélkül 15-20 múlva a skandináv országok sem lesznek képesek fenntartani a fegyveres erők jelenlegi méretét és minőségét. Az északi országoknak elsősorban olyan drága és egyedi eszközöket kell beszerezni, amelyek az északi régióban a folyamatos közlekedést és szállítási kapacitásokat biztosítják. Ez az együttműködés lehetőséget teremt arra, hogy a skandináv országok alkupozíciója javuljon, és így költség takarékosan tudják beszerezni a különböző eszközöket. Jelenleg, ezen a területen csak korlátozott együttműködés van az országok között, amely az északi országok által működtetett béketámogató egységre terjed ki. Ezen kívül Finnország, Svédország, Norvégia részt vesz a NATO PfP programjában, amely alapján létrejött a NATO stratégiai légi szállítási egysége.

^[20] ilyen például a NORDRED, amely a skandináv országok mentőszolgálatainak együttműködése

^[21] Északi országok közös nagykövetsége: Ez azt jelenti, hogy minden skandináv ország nagykövetsége egy épületben működik, és az épületüzemeltetéssel kapcsolatos költségek megoszlanak az államok között. Azokban az országokban, ahol csak egyik vagy másik északi ország képviselteti magát, ott is vizsgálni kell a lehetőséget, mégpedig úgyis, hogy mindegyik országot megjelenítik és esetlegesen közös személyzetet tartanak fenn. A szerző megjegyzése.

A skandináv országok részére további fontos terület az *egészségügyi együttműködés*. Jelenleg az északi országoknak nehézséget okoz a humanitárius műveletekhez megfelelő számú egészségügyi alkalmazott rendelkezésre bocsátása. Szükséges, hogy az ezzel kapcsolatos a rotációs rendszert kidolgozzák és a szakembereket megfelelő felkészítésben részesítsék. Az egészségügyi együttműködés a korábban már említett katasztrófa elhárító egység szempontjából is rendkívüli szerepet játszik, hiszen a két egység már képes bármilyen katasztrófa vagy akár a nemzetközi humanitárius műveletekben is feladatot teljesíteni.

A katonai együttműködés egy másik lényeges eleme a *katonai felsőoktatás összehangolása*. A legfőbb érv, a katonai oktatás összehangolása mellett, hogy egyre több a drága és speciális képzést igénylő terület. Gyakran a résztvevő hallgatók száma is igen alacsony és a felhasznált eszközök is rendkívül költségesek, különösen az olyan programoknál ahol nagyon speciális szakértelemre van szükség. Egy másik indok, a közös képzések nagyobb lehetőségeket nyújtanak a kutatás és fejlesztés területén. A közös oktatásnak még egy nagy előnye van, hogy a régió országainak eltérő katonai gondolkodását segít egységesíteni. További lehetőség, hogy a skandináv országok dolgozzanak ki közös civil-katonai együttműködési képzéseket. Ez mindegyik északi országnak az érdeke, hiszen együtt vesznek részt az ENSZ, az EU és a NATO válságkezelő műveleteiben.

A katonai együttműködés egy további igen fontos területe a *közös beszerzés és karbantartás*, amely minden ország védelmi költségvetését jelentősen megterhel. A skandináv országok már 1994-ben megállapodást írtak alá a katonai felszerelések beszerzéséről és a védelmi ipar támogatásáról. A Fegyverkezési Együttműködés^[22] (NORDAC) keretén belül a skandináv országok már együttműködtek helikopterek, páncélozott harci járművek, radarok beszerzésében. Az eddigi együttműködés továbbfejleszhető a katonai felszerelések beszerzése területén, mivel Finnország, Svédország, Norvégia, és Dánia ugyanazokat a felszereléseket használja.^[23] A szorosabb kooperációban javulhat az északi országok alkupozíciója a katonai felszerelések beszerzése, fenntartása és fejlesztése területén.

Az elmúlt években radikálisan csökkent az északi országokban a hadseregek létszáma, azonban a drága, speciális eszközök száma nőtt. Ezért szükséges az együttműködés, hiszen a kiképzési gyakorlatokra szükség van, ugyanakkor a közös hadgyakorlatokon felhasznált felszerelések, technológiák és az emberi erőforrások felhasználása hatékonyabb.

A skandináv országok régóta törekszenek arra, hogy közösen vegyenek részt a nemzetközi válságreagáló műveletekben. 1997-ben az északi országok védelmi

^[22] Fegyverkezési Együttműködés (NORDAC):

http://nordac.org/DBFx/Dokumenter/98/Cooperation_Agreement_20010215_signed.pdf letöltési idő: 2010-05-31. 23:35

^[23] Jelenleg mindegyik ország a német Leopard 2 harcokosi változatát, a svéd CV-90 páncélozott harci jármű.

miniszterei megállapodást kötöttek és létrehozták a katonai béketámogató kontingenst.^[24]

2008-ban Finnország, Norvégia, Svédország (valamint Észtország és Írország) létrehozta az EU északi harccsoportját. Ezenkívül az összes skandináv ország részt vett/vesz a NATO vezette békefenntartó műveletekben. Az Afganisztánban zajló műveletek tapasztalatai rendkívül hasznosak a különböző erőforrások jövőbeli felhasználásában, valamint a kooperáció továbbfejlesztésében. Az együttműködés további fejlesztése lehet egy kétéltű egység felállítása. Az egység regionális feladatai között szerepelhet a parti őrségek segítése és a kutatás, mentési feladatok végrehajtása.

Az együttműködés továbbfejlesztéséről szóló riport rendkívül fontos elveket fogalmaz meg tovább bővítve és erősítve a skandináv országok közötti regionális együttműködést. A jelentés egy szolidaritási nyilatkozattal zárul, amely azt javasolja, hogy az északi országok a kooperáció erősítése és kiteljesítése érdekében fogadjanak el egy kölcsönösen kötelező érvényű biztonságpolitikai garanciát. A nyilatkozat és a benne foglalt biztonságpolitikai garancia lehetővé teszi a szorosabb katonai együttműködést és biztosítja hosszútávon az északi országoknak a nemzetközi kötelezettségeik teljesítését.

A finn biztonság- és védelempolitikai dokumentumok mindegyike foglalkozik a skandináv országok együttműködésével. A 2004-ben elfogadott dokumentum^[25] elsődleges céljának minősíti a térség országaiban a biztonság és a stabilitás fenntartását. Továbbá kimondja, hogy Finnország számára Svédország kiemelten fontos partner az északi országok csoportján belül. A dokumentum arra is felhívja a figyelmet, hogy a jövőben Észtországgal, Lettországgal és Litvániával új stabilabb együttműködést kell kialakítani.^[26]

A 2009-ben elfogadott dokumentum^[27] már prioritásként kezeli a skandináv együttműködést. Finnország az északi régió országai között fenntartott kooperációt tovább szeretné mélyíteni. Ennek érdekében megtesz mindent a regionális együttműködés további környezetvédelmi, gazdasági, közegészségügyi, közlekedési és kulturális fejlesztéséért. A dokumentum kimondja, hogy Finnország támogatja az Európai Unió északi dimenzióval^[28] kapcsolatos politikáit. Finnország további érdeke, hogy elősegítse a stabilitást és a regionális együttműködések fejlődését. A

^[24] NORDCAPS: <http://www.nordcaps.org/?id=125> letöltési idő: 2010-05-31 23:55

^[25] Biztonság – és Védelempolitikai Stratégia 2004

http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_White_paper_2004_1_.pdf letöltési idő: 2010-06-01 15:54

^[26] A Stoltenberg jelentés is utal a Balti-tengeri országok együttműködésének fontosságára. Finnország számára azonban gazdasági, környezetvédelmi és szociális biztonsági szempontból is fontos a három ország. További lényeges ok, az EU regionális politikája, hiszen itt újabb kooperációs lehetőségek nyílnak meg. A szerző megjegyzése

^[27] Biztonság – és Védelempolitikai Stratégia 2009 <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> letöltési idő: 2010-06-01 16:17

^[28] Északi Dimenzió nem azonos a skandináv országokkal. Az Északi Dimenzió országai közé tartozik a skandináv országokon kívül Oroszország, Kanada és az USA. A szerző megjegyzése

jövőben nagyobb hangsúlyt kell helyezni az EU által kidolgozásra kerülő Balti-tengeri Stratégiára.

A biztonság- és védelempolitikai stratégiák mindegyike kiemeli a skandináv regionális együttműködés fontosságát, bár a Stoltenberg jelentésben szereplő együttműködési területek csak érintőlegesen jelennek meg.

Finnországban az említett stratégiai jelentéseket a parlament nagy többséggel fogadta el, bár a Stoltenberg jelentésnek már több kritikusa is volt. Az egyik legmarkánsabb véleményt Elisabeth Rehn^[29] volt védelmi miniszter fogalmazta meg. Szerinte az önálló skandináv védelem nem valósítható meg, mert ahhoz mindegyik országnak egy-egy részt fel kellene adni a függetlenségéből. A másik ok, amiért a jelentést kritizálta a norvég érdekek hangsúlyos megjelenítése.

Finnország számára, azonban az északi országok regionális együttműködése a Stoltenberg jelentés esetleges hibáival együtt rendkívül fontos. Az ország számára nem annyira az Északi-tengeri átjáró és a vele kapcsolatos feladatok a döntőek, hanem a Balti- és a Barents-tengereken, valamint a Finn-öbölben kialakítható kooperációk az elsődlegesek. A skandináv országok biztonság- és védelempolitikai gondolkodásmódjának alapját a két tenger a Balti- és a Barents-tenger képezi, a műholdas felderítés, az integrált északi információcsere és a koordináció, valamint a tengeri mentőszolgáltatások, illetve a környezetvédelmi intézkedések formájában. Ha elolvad a jég és nyitottá válnak az északi-sarki földgáz és kőolaj lelőhelyek, akkor lehet az Északi-sarkvidék, mind gazdasági, mind biztonsági szempontból érdekes terület. Az Európai Unióban eddig hiányzott az Északi-sark Stratégia, ezért is fordított erre a területre ilyen kevés figyelmet a finn biztonság- és védelempolitika. A finn dokumentumok ugyanakkor nagy hangsúlyt fektetnek a balti-államokkal,^[30] Oroszországgal és Lengyelországgal fokozatosan fejlődő együttműködésre. A finn külpolitika elsődlegesnek tartja az Európai Unióval kialakított együttműködést, ezért a Stoltenberg jelentésben kért átfogóbb skandináv kooperáció, amely a tengeri mentési és a határőrizetre vonatkozik Finnország számára teljesen nem elfogadható.

Egy további fontos érv, a jelentésben megfogalmazott célok megvalósítása mellett az, hogy a modern, katonai technológiák beszerzése egyre jobban megterheli a költségvetést. Az északi országokban a jelentés alapján már megfogalmazásra került a beszerzések összehangolása, azonban a gyakorlatban mégsem sikerült teljes egészében kivitelezni.^[31]

^[29] Elisabeth Rehn: 1935-04-06-án született Helsinkiben. Parlamenti képviselő a Svéd Néppárt színeiben; 1990-1995 között Finnország első női honvédelmi minisztere. Európa Parlamenti képviselő 1995-96, Finnország ENSZ képviselője www.elisabetrehn.com

^[30] Finnország jelentős együttműködést alakított már ki a balti-államokkal. Pl.: Balti-tengeri együttműködés; Helcom stb.

^[31] Például: NH90-es helikopterek beszerzése. Finnország, Svédország és Norvégia megállapodott a típus beszerzéséről, azonban később mégis mindenki a saját típust választott. Dánia pedig egy teljesen eltérő verziót. A szerző megjegyzése.

A jelentés végén található Szolidaritási Nyilatkozat, azonban problematikus. A legfőbb probléma az, hogy a három északi ország NATO-tagállam, kettő pedig nem és az V. cikkben megfogalmazott alapelveket a nyilatkozat értelmében hogyan lehet betartani. A kérdés továbbra is ott marad, amennyiben egy északi országra kell alkalmazni a cikkelyt, hogy vegyen részt a konfliktusban egy nem NATO-tagország. Hozzá kell tenni azonban, hogy rövidtávon egy kissé más a helyzet, amennyiben Finnország, Svédország, Izland, Norvégia és Dánia is a NATO-tagja lenne, erősebb lehetne az „északi hang”. Habár Finnország már többször is foglalkozott a NATO-tagság kérdésével a 2010-es évtized közepéig nem várható, hogy döntés szülessen a kérdésben.

*

A dolgozatomban bemutattam a skandináv országok regionális együttműködését a kül- és biztonságpolitika általam legfontosabbnak ítélt elemeivel. Természetesen az északi országok kooperációja számos területre kiterjed, és a legtöbb érinti valamilyen szinten a kül- és biztonságpolitikát. A dolgozatban terjedelmi okok miatt nem törekedtem egy teljesen átfogó kép felvázolására, hiszen akkor valamennyi az együttműködésben részt vevő ország biztonság- és védelempolitikájának legfontosabb elemeit be kellett volna mutatni. A közvéleményt, illetve a vezető politikai osztályt legjobban foglalkoztató jelentés tartalmát és az arra adott finn választ mutattam be. Természetesen a mindegyik országnak van saját véleménye a témáról, amelyet az Északi Miniszterek Tanácsa is megtárgyalt. A dolgozatban egy rövid vázlatot írtam, arról, hogy az északi országok milyen fejlődésen mentek keresztül a hidegháború ideje alatt és hogyan hat, illetve hatott ez a biztonság- és védelempolitikai gondolkodásukra. Azt gondolom, hogy a regionális együttműködés területén és a hozzákapcsolódó szabályok megalkotásában Magyarország számára is van mit tanulni. A skandináv országok kooperációjának és további fejlődésének lehetősége jól rajzolódik ki a Stoltenberg jelentésben. A riport csak lehetőségeket vázol fel a jelenlegi globális fejlődési trendek ismeretében, azonban a valóra váltásukhoz mindegyik nemzet beleegyezésére szükség lesz.

Irodalomjegyzék

1. A. Sz. Kan: A skandináv országok története, Kossuth Budapest, 1976
2. Anssi Halmesvirta (szerk.): Finnország története, Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen, 2002
3. Biztonság- és Védelempolitikai Stratégia 1997
http://www.defmin.fi/files/245/2512_2142_selonteko97_1_.pdf letöltési idő: 2010-05-03 21:35
4. Biztonság – és Védelempolitikai Stratégia 2004
http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_White_paper_2004_1_.pdf letöltési idő: 2010-06-01 15:54
5. Biztonság – és Védelempolitikai Stratégia 2009
<http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> letöltési idő: 2010-06-01 16:17
6. Fegyverkezési Együtműködés (NORDAC):
http://nordac.org/DBFx/Dokumenter/98/Cooperation_Agreement_20010215_signed.pdf letöltési idő: 2010-05-31. 23:35
7. Halmsy D.: Nemzetközi Szerződések 1945-1982, Gondolat Budapest, 1985, 148-150. és 176. oldal
8. Maastrichti Szerződés <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> letöltési idő:2010-05-20 20:18
9. NORDCAPS: <http://www.nordcaps.org/?id=125> letöltési idő: 2010-05-31 23:55
10. Protokoll angående befrielse för nordiska medborgare från att under uppehåll i annat nordiskt land än hemlandet innehava pass och uppehållstillstånd <http://www.norden.org/en/about-nordic-cooperation/treaties-and-agreements/treaties-and-agreements/passport-affairs/protokoll-angaende-befrielse-foer-nordiska-medborgare-fraan-att-under-uppehaall-i-annat-nordiskt-land-aen-hemlandet-innehava-pass-och-uppehaallstillstaand> letöltési idő: 2010-05-02 16:14
11. Stoltenberg Jelentés:
<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/nordiskrapport.pdf> letöltési idő: 2010.05.20. 14:04
12. The Nordic Countries In Figures 2009
<http://www.norden.org/no/publikasjoner/publikasjoner/2009-748> letöltési idő: 2010-05-02 19:08
13. www.elisabethrehn.com, - www.norden.org, - www.defmin.fi, - www.formin.fi